

POLITICA INTERNACIONAL EUROPEA

Curs 2001-2002

Prof^a. Esther Barbé (01)

Prof. Francesc Serra (02 i 51)

Introducció

Tema 1.- Evolució de l'ordre europeu

1. Sistema europeu d'estats
2. Europa bipolar
3. Europa comunitaria
4. Nova Europa
5. Mapa actual de les organitzacions europees

Lectures:

-BARBE, E. (1995), *La seguridad en la nueva Europa. Una aproximación institucional: Unión Europea, OTAN y UEO*, Madrid, Los Libros de la Catarata, pp. 61-92 ("Modelos de seguridad").

Bibliografia de referència:

ARCHER, C. (1994), *Organizing Europe. The institutions of integration*, Londres, Edward Arnold.

CALVOCORESSI, P. (1991), *Resilient Europe 1870-2000*, Londres, Longman.

OSIANDER, A. (1994), *The States System of Europe 1640-1990*, Oxford, Clarendon Press.

Primera part.- Construcció i evolució de l'Europa bipolar

Tema 2.- Reconstrucció econòmica d'Europa Occidental

1. L'Europa de postguerra: xifres significatives
2. El Pla Marshall (1947): la lògica de la contenció
3. L'OECE (1948): el primer debat sobre el model de construcció europea
4. La reconstrucció alemanya en el bloc occidental: naixement de la RFA (1949)

Tema 3.- Naixement de l'atlantisme

1. Del Pacte de Dunkerque (1947) al Tractat de Brussel·les (1948)
2. La Unió Occidental: funcions i estructura
3. El compromís nordamericà: Resolució Vandenberg (1948)
4. Tractat de Washington (1949): Aliança Atlàntica

Tema 4.- Evolució de l'atlantisme

1. Creació de l'OTAN (1951-1955)
2. Membres, funcions i estructura institucional
3. Reforma del Tractat de Brussel·les: naixement de la Unió Europea Occidental (UEO) (1955)
4. Ingrés de la RFA a l'OTAN (1955)

Tema 5.- Esfera d'influència soviètica

1. Les democràcies populars (1945-49)
2. Organització de l'Europa de l'Est
3. Kominform (1947), CAME (1949) i Tractat de Varsòvia (1955)
4. Esquerdas en el bloc: cisme iugoslau, efectes del XX Congrés del PCUS

Tema 6.- Els efectes de la distensió en l'Europa bipolar

1. Crisi de l'OTAN: De Gaulle i la *détente*
2. Doctrina de sobirania limitada: Txecoslovàquia (1968)
3. *Ostpolitik*: Willy Brandt i les noves relacions amb l'Est (1968-1973)
4. La CSCE: noció de seguretat paneuropea i Acta Final d'Helsinki (1975)

Tema 7.- L'Europa bipolar en la dècada dels vuitanta

1. La crisi dels euomissils (1979-1987): crisi de confiança en el bloc occidental
2. Renaixement de la UEO (1984): Declaració de Roma
3. Esquerdas en el bloc de l'Est: Polònia (1980)
4. Impacte Gorbatxev (1985) : seguretat global i nova política

Dossier de lectures Europa bipolar (adquisició a fotocòpies):

- GRASA, R. (1990), "Una llarga postguerra: blocs militars i tropes estrangeres al continent europeu de 1945 als nostres dies", *Per una Europa sense blocs* (Documents del Centre Unesco de Catalunya, núm. 17).
- GRASA, R. (1993), "La nova Europa", *Geografia Universal* (vol. 3), Barcelona, Edicions 92.
- SAINZ, N. (1993), *La Conferència sobre la Seguretat i la Cooperació a Europa: De procés a institució paneuropea*, Centre Unesco de Catalunya/Centre d'Estudis sobre la Pau i el Desarmament (UAB).
- Manual de la OTAN* (1995).
- Unión Europea Occidental. Historia, Estructura, Perspectivas* (1995), Bruselas, UEO.
- Cronologia Europa bipolar.

Bibliografia de referència:

- ARCHER, op. cit., pp. 201-238 (OTAN) y pp. 239-251 (UEO).
- DEZCALLAR, R. (1992), *La Europa dependiente*, Madrid, Eudema.
- DIEZ DE VELASCO, M. (1997), *Las organizaciones internacionales*, Madrid, Tecnos, pp. 426-449 (caps. OTAN i UEO) i pp. 569-577 (cap. CSCE).
- ELLWOOD, D.W. (1992), *Rebuilding Europe. Western Europe, America and Postwar Reconstruction*, Londres, Longman.
- FEJTO, F. (1971), *Historia de las democracias populares* (2 vols.), Barcelona, Martínez Roca (darrera ed. original 1992).
- FONTAINE, A. (1970), *Historia de la guerra fría*, Barcelona, Luis

de Caralt.

FUENTES, J. (1989), *El Círculo de Helsinki*, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores.

GRAML, H. y BENZ, P. (1986), *El Siglo XX. Europa después de la Segunda Guerra Mundial 1945-1982* (vol. 1), Madrid, Siglo XXI.

GROSSER, A. (1984), *Les Occidentaux*, París, Fayard.

HALLIDAY, F. (1986), *The making of the Second Cold War*, Londres, Verso.

KISSINGER, H. (1995), "El comienzo de la guerra fría", *Política Exterior*, vol. IX, num. 44, pp. 55-68.

LAQUEUR, W. (1992), *Europe in Our Time. A History 1945-1992*, Londres, Penguin.

LUNDESTAD, G. (1991), *East, West, North, South. Major Developments in International Politics 1945-1990*, Oslo, Norwegian U.P.

MAMMARELLA, G. (1995), *Historia de Europa Contemporánea*, Barcelona, Ariel.

MACRIDIS, R.C. (1989), *Foreign Policy in World Politics. States and Regions*, Englewood Cliffs, Prentice Hall.

PEREIRA, J.C. (1989), *Historia y presente de la guerra fría*, Madrid, Istmo.

TAIBO, C. (1991), *De la revolución de octubre a Gorbachov. Una aproximación a la Unión Soviética*, Madrid, Fundamentos.

Segona part.- Construcció i evolució de l'Europa comunitària

Tema 8.- Etapa precomunitària

1. Antecedents d'entre-guerres (Coudenhove-Kalergi, Briand)
2. Discurs de Zurich (1946): Estats Units d'Europa
3. Congrés de La Haia (1948): fractura federalistes versus unionistes
4. Reconociliació franco-alemanya com a base del procés
5. El Consell d'Europa (1949): cooperació internacional clàssica

Tema 9.- La primera Comunitat Europea: l'Europa dels Sis

1. Jean Monnet i el Pla Schuman (1950)
2. Integració econòmica sectorial: l'anàlisi neofuncionalista de la integració
3. Tractat de París (1951): Creació de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA)
4. La Alta Autoritat: supranacionalisme

Tema 10.- La Comunitat fracassada

1. Bipolaritat i construcció europea: l'impacte de la guerra de Corea (1950-53) i el rearmament alemany
2. El Pla Pleven (1950)
3. El Tractat de la Comunitat Europea de Defensa (CED) (1952) i el projecte de Comunitat Política Europea
4. El fracàs de la CED (1954): atlantisme versus europeisme

Tema 11.- Les Comunitats Europees

1. La Conferència de Messina (1955)
2. Els Tractats de Roma (1957): Comunitat Econòmica Europea (CEE) i Comunitat Europea de l'Energia Atòmica (CEEA) o Euratom
3. Estructura institucional: Comissió, Consell de Ministres, Assemblea Parlamentària i Tribunal de Justícia
4. Creació de l'EFTA (1959): l'alternativa britànica

Tema 12.- Relectura gaullista de la Comunitat Europea

1. Els Plans Fouchet (1961, 1962): Europa política i inter-governamentalisme
2. Veto francès a l'ingrés britànic (1963, 1967)
3. Política francesa de "cadira buida": un atac contra el supranacionalisme
4. Compromís de Luxemburg (1966): falsejament del joc institucional

Tema 13.- Rellançament: l'Europa dels Nou

1. Cimera de La Haia (1969)
2. Informe de Luxemburg (1970): intergovernamentalisme i política exterior (CPE)
3. Cimera de Paris (1974): Consell Europeu i eleccions per sufragi universal (1979)
4. Unió Política: Informe Tindemans sobre la Unió Europea (1976)

Tema 14.- Crisi i rellançament: l'Europa dels Dotze

1. Crisi pressupostària: política Thatcher i Consell Europeu de Fontainebleau (1984)
2. Ampliació a Deu (1981) i a Dotze (1986)
3. Projectes de Unió Europea: Informe Genscher-Colombo (1981) i projecte Spinelli (Tractat sobre la UE, 1984)
4. Impuls Delors (1985): Mercat Interior, fita del 92
5. Acta Unica Europea (1987): Mercat Interior, CPE i revisió institucional

Tema 15.- Cooperació Política Europea: Balanç i perspectives

1. Estructura i funcionament: cooperació inter-governamental i diplomàcia declaratòria
2. Instruments diplomàtics i econòmics. La problemàtica de la seguretat i la defensa
3. Polítiques destacades: Pròxim Orient i CSCE
4. Evolució de l'agenda
5. La CPE en l'Acta Unica

Lectures:

- ATTINA, F. (1992), *Introducción al sistema político de la Comunidad Europea*, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, pp. 135-160 ("Las fases de la evolución político-institucional de la Comunidad Europea").
- BARBE (1995), op. cit., pp. 95-118.
- BARBE, E. y GRASA, R. (1992), *La Comunitat Europea i la Nova Europa*, Barcelona, Fundació Bofill, pp. 133-170 ("La Comunitat Europea com a actor diplomàtic. La política exterior europea: mite o realitat?").

Dossier de lectures Unió Europea (adquisició a fotocòpies):

- DEIGHTON, A. (1993), "La guerra fría y los orígenes de la integración europea", *Sistema*, 114-115, pp. 89-103.
- Material seleccionat sobre la Unió Europea.

Bibliografia de referència:

- ABELLAN, V. y VILA, B. (comps.) (1995), *Lecciones de Derecho Comunitario Europeo*, Barcelona, Ariel.
- ALDECOA, F. (1985), *La Unión Europea y la reforma de la Comunidad Europea*, Madrid, Siglo XXI.
- ALGIERI, F. y REGELSBERGER, E. (comps.), *Synergy at Work. Spain and Portugal in European Foreign Policy*, Bonn, Europa Union Verlag.
- ANDRES DE SANTAMARIA, M.P. et al. (1996), *Introducción al Derecho de la Unión Europea*, Madrid, Eurolex.
- AREILZA CARVAJAL, J.M. (1995), "Vetos y votos en el proceso de toma de decisiones de la UE", *Política Exterior*, vol. IX, num. 48, pp. 87-101.
- BOUCHER, F. y ECHKENAZI, J. (1997), *Guía de la Europa de los 15*, Barcelona, Hacer.
- BRUGMANS, H. (1972), *La idea europea 1920-1970*, Madrid, Ed. Moneda y Crédito.
- CRAM, L., DINAN, D. y NUGENT, N. (eds.) (1999), *Development in the European Union*, Londres, Macmillan.
- DEDMAN, M.J. (1996), *The Origins and Development of the European Union*, Londres, Routledge.
- DINAN, D. (2000), *Encyclopedia of the European Union*, Londres, Macmillan.
- DINAN, D. (1999), *Ever Closer Union? An Introduction to the European Community*, Londres, Macmillan. (2ª. ed.)
- GERBET, P. (1983), *La Construction de l'Europe*, Paris, Imprimerie Nationale.
- HILL, C. (comp.) (1996), *The Actors in Europe's Foreign Policy*, Londres, Routledge.
- MANGAS, A. y LIÑAN, D. (1996), *Instituciones y Derecho de la Unión Europea*, Madrid, McGraw Hill.
- MORATA, F. (1998), *La Unión Europea. Procesos, actores y políticas*, Barcelona, Ariel.
- MORATA, F. (ed.) (2000), *Políticas Públicas de la Unión Europea*, Barcelona, Ariel.
- NELSEN, B. y STUBB, C. G. (eds.) (1998), *The European Union*.

Readings on the Theory and Practice of European Integration, Londres, Macmillan (2^a. ed.).

NUGENT, N. (1999), *Government and Politics of the European Union*, Londres, Macmillan. (4^a ed.)

OLIVI, B. (1998), *L'Europe difficile. Histoire politique de l'Europe difficile*, Gallimard, Paris.

O'NEILL, M. (1996), *The Politics of European Integration. A Reader*, Londres, Routledge.

ORTEGA KLEIN, A. (1980), "El manto de Penélope: Francia y la Comunidad Europea de Defensa", *Revista de Estudios Internacionales*, núm. 2, pp. 451-472.

PRYCE, R. (comp.) (1990), *The Dynamics of European Union*, Londres, Routledge.

PUIG, Ll.M. de (1994), *Historia de la unidad europea*, Madrid, Anaya.

URWIN, D. (1992), *The Community of Europe. A History of European Integration since 1945*, Londres, Longman.

VILARIÑO PINTOS, E. (1996), *La construcción de la Unión Europea*, Madrid, Arco Libros.

WALLACE, H. y WALLACE, W. (eds.) (2000), *Policy making in the European Union*, Oxford: Oxford University Press.

WEIDENFELD, W. i WESSELS, W (1998), *Europa de la A a la Z. Diccionari de la Integració Europea*, Barcelona, Institut Universitari d'Estudis Europeus.

Tercera part.- Nova Europa

Tema 16.- Reformulació del mapa europeu: grans dades

1. Caiguda del Mur de Berlin (1989)
2. Unificació de les dues Alemanyes (1990)
3. Democratització de l'Est i desaparició de les organitzacions (CAME, Tractat de Varsòvia)
4. Aparició de la guerra: Iugoslàvia (1991)
5. Desmembrament de la Unió Soviètica (1992): la CEI

Tema 17.- El procés de construcció europea

1. Proposta Kohl-Mitterrand d'Unió Política (1990)
2. Conferència Intergovernamental (1991): opcions i fractures entre els Dotze
3. Els Dotze com actor internacional: el desafiament de la guerra del Golf
4. Maastricht i el Tractat d'Unió Europea (1992)
5. Revisió de Maastricht (Tractat d'Amsterdam)

Tema 18.- Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC)

1. PESC: Segon pilar de l'Unió Europea
2. Mecanisme de presa de decisions
3. Seguretat i defensa: UE/UEO/OTAN
4. Les accions comunes en el Títol V del TUE

- Tema 19.- La Unió Europea com actor internacional (I)
1. Directrius de la PESC (Lisboa 92)
 2. El desafiament de les guerres de Iugoslàvia
 3. Accions Comunes: Pacte d'Estabilitat, Mostar, Procés de Pau del Pròxim Orient, etc.
 4. Ampliació a Quinze (1995): efectes sobre la PESC
 5. Reforma de la PESC: Amsterdam 1997
- Tema 20.- La Unió Europea com actor internacional (II)
1. El paper de la Comissió Europea en les Relacions Exteriors de la UE
 2. Les relacions amb els països mediterranis. De la PGM a la AEM
 3. Les relacions amb l'Europa de l'est i el procés d'ampliació
 4. La política de cooperació de la UE
- Tema 21.- El paper de la UEO en la postguerra freda
1. La UEO en la guerra del Golf (1991)
 2. La UEO com component defensiu de la UE i pilar europeu de l'OTAN
 3. Funcions de seguretat col·lectiva (Missions Petersberg)
 4. Nous membres: associats, observadors i socis associats
- Tema 22.- La reforma de l'OTAN en la postguerra freda
1. Reforma interna: nou concepte estratègic
 2. Noves funcions (l'efecte Iugoslàvia)
 3. Identitat europea de seguretat i defensa
 4. Les relacions amb l'Europa Central i Oriental: CCAN, APP i CAEA
 5. La primera ampliació a l'Est (1999)
- Tema 23.- La transformació del procés CSCE
1. Carta de París per a una Nova Europa (1990)
 2. Estructura (mecanismes de consulta i institucions) i noves funcions (diplomàcia preventiva)
 3. Transformació de la CSCE en OSCE (1995)
 4. L'activitat de l'OSCE en l'espai ex-soviètic

Lectures:

- BARBE, E. (1995), *La seguridad en la nueva Europa. Una aproximación institucional: Unión Europea, OTAN y UEO*, Madrid, Los Libros de la Catarata, pp. 119-155 ("La dimensión seguridad y defensa en la Unión Europea") i pp. 157-197 ("El triángulo de la seguridad: la UE, la UEO y la OTAN").
- BARBÉ, E. (ed.) (2000), *Política Exterior Europea*, Barcelona: Ariel.

Dossier de lectures Nova Europa (adquisició a fotocòpies):

- NATO at a glance (1996).
- WEU today (1997).
- Material sobre PESC.

Bibliografia de referència:

- BARBE, E. (1999), *La política europea de España*, Barcelona, Ariel.
- BARBE, E. (1997), "La política exterior y de seguridad común en la reforma del Tratado de la Unión Europea", *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, núm. 1, pp. 7-22.
- CAMBON CRESPO, E. (1997), *Seguridad y Cooperación en Europa: de Conferencia a Organización*, Madrid, CEES Edic.
- CARACUEL RAYA, M.A. (1997), *Los cambios de la OTAN tras el fin de la guerra fría*, Madrid, Tecnos.
- DAHRENDORF, R., FURET, F. y GEREMEK, B. (1992), *La democracia en Europa*, Madrid, Alianza.
- ECHEVARRIA, C. (1997), "Las relaciones entre la OTAN y la UEO", *Tiempo de Paz*, num. 46, pp. 39-45.
- ELIASSEN, K. (ed.) (1998) *Foreign and Security Policy in the European Union*, Londres, Sage.
- FERNANDEZ LIESA, C.R. (1994), *Las bases de la política exterior europea*, Madrid, Tecnos.
- FERON, B. (1995), *Rusia, esperanzas y amenazas*, Barcelona, Salvat.
- FRITSCH-BOURNAZEL, R. (1992), *Europe and German Unification*, Nueva York, Berg.
- GARTON ASH, T. (1992), *Los frutos de la adversidad*, Barcelona, Planeta.
- GUILHAUDIS, J.F. (1993), *L'Europe en transition*, París, Montchrestien.
- HERRERO DE MIÑON, M. (1990), *Las transiciones en Europea Central y Oriental*, Madrid, Tecnos.
- JORDAN, R. (comp.) (1991), *Europe and the superpowers. Essays on European International Politics*, Londres, Pinter.
- HILL, C. (comp.) (1996), *The Actors in Europe's Foreign Policy*, Londres, Routledge.
- HOLLAND, M. (comp.) (1997), *Common Foreign and Security Policy. The Record and Reforms*, Londres, Pinter.
- LAFFAN, B. (1992), *Integration and Cooperation in Europe*, Londres, Routledge.
- LANDAU, A. i WHITMAN, R. (comp.) (1997), *Rethinking the European Union. Institutions, Interests and Identities*, Londres, Macmillan.
- LODGE, J. (1993), *The European Community and the Challenge of Future*, Londres, Pinter, (2ª ed.).
- MIALL, H. (1993), *Shaping the New Europe*, Londres, Pinter.
- ORTEGA, A. (1994), *La razón de Europa*, Madrid, El País-Aguilar.
- RIPOL, S. (1995), *La transformación de la Unión Europea*, Barcelona, Ariel.
- ROBLES CARRILLO, M. (1997), *La Unión Europea Occidental y la cooperación europea en materia de seguridad y de defensa*, Madrid, Mc Graw Hill.
- SALOMON, M. (1999), "La PESC y las teorías de la integración

6. d'estudis de

europaea: las aportaciones de los "nuevos intergubernamentalismos", *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, núm. 45-46, pp. 197-221.

SALOMON, M. (1999), "La Unió Europea en el procés de pau d'Orient Mitjà. A la recerca d'un paper més important?", *Diàlegs. Revista d'estudis polítics i socials*, vol. II, no. 4, 1999, pp. 71-95.

SELLIER, A. y J. (1996), *Atlas de los pueblos de Europa Central*, Madrid, Acento.

TAIBO, C. (1995), *Crisis y cambio en la Europa del Este*, Madrid, Alianza.

ZIELONKA, J. (ed.) (1998), *Paradoxes of European Foreign Policy*, La Haia, Kluwer.

Avaluació: Al llarg del curs es posarà en marxa un procediment d'avaluació continuada (realització de fitxes de lectura i altres treballs, participació en seminaris i debats a classe, etc.). A més a més, hi haurà un examen final.

6 crèdits

2n cicle

Curs 2001/02

1r semestre

Facultat de Ciències Polítiques